

Școala Oremii

REVISTĂ PEDAGOGICĂ CULTURALĂ

a Asociației învățătorilor din județul Arad.

Apare lunar, afară de lunile: Iulie și August.

CUPRINSUL:

- Redacția:** . . . Pentru „Fișa pedagogică”
A. D. Cioară: . Indrumarea profesională in cursul complimentar
 cu caracter agricol.
G. Moțiu: . . . Educația națională in școala primară.
I. Blăgăiță: . . . Gândirea copilului.
I. Crișan: . . . File rupte.

Cărți și Reviste.

- P. Șerban:** G. Georgiade: Psihologia gândirii copilului.
M. Păun: . Versuri: de Ioan Mara.

Apelul asociației.
 Comunicări oficiale.

Biblioteca școlară
 Pașii de Arad

Redacția: Str. Oituz No. 30. Arad.
 Administrația: Casa Învățătorilor Bdul Carol I No. 66.
 Abonamentul anual 60 Lei. 1 exemplar 6 Lei.

„Scoala Ţremii“

REVISTĂ PEDAGOGICĂ-CULTURALĂ

APARE SUB CONDUCEREA UNUI COMITET DE REDACŢIE FORMAT DINTRE COLABORATORII REVISTEI.

COLABORATORI :

Fl. Ştefănescu Goangă, Prof. Universitar Cluj; N. Margineanu, asistent Univ. Cluj; Ion Nisipeanu, prof. Bucureşti, I. F. Buricescu, prof. Bucureşti; J. Stanca, profesor; Ascaniu Crişan, dir. liceului Moise Nicoară; S. Spulbereanu, f. inspector şcolar; Iosif Moldovan, f. inspector şcolar; C. Balta profesoară; A. Văjjan, inv.; George Marcu, inv.; I. C. Lascu, inv.; A. Burticală, inv.; T. St. Vicol, inv.; P. Zoşiu, inv.; I. P. Crivăţ, inv.; I. Pordea inv.; A. Volungan, inv.; I. Marinescu, inv.; I. Jianu, inst.; A. Păpureanu, inv., M. Ionescu, inv.; G. Tudor, inv.; Sp. Văneală, inv.; Gh. Rediş; M. Florescu, inv.; V. Olariu, inv.; I. Riza, inv.; Al Amancei, inv.; M. Coşoroabă, inv.; A. Billo, inv.; I. Schuch, inv.; Ioan D. Popescu-Bobu inv.; Maior N. Popovici, Pr. Fl. Codreanu, D. Dijmărescu, Fl. O. Roşca; T. Lădaru A. Subescu, R. Ponta, I. Mara I. Balaban. Ioan Cădariu, Dimitrie Boariu, I. Lucaşa, O. Lupaş, C. Dogariu, A. D. Cioară. Traian Popescu, Efrem Ţigu Ioan Damaschin, E. Spinanşiu, N. Cârstea, C. David M. Păun prof. la şcoala normală Arad, I. Bălaşa, P. Hălmăgian. Dr. Terenşiu Olariu directorul şcoliei normale din Arad, I. Vărtaciu, I. Blăgăilă, Tr. Mager prof., P. Şerban Gh. Ardelean, A. Preotesoiu, C. Mnerie, A. Guran, A. Cojol şi I. Crişan.

Manuscrisele nu se mai înapoiază.

Anunţuri şi reclame se primesc după învoială.

Manuscrisele, revistele pentru schimb şi cărţile de recensat se trimit pe adresa: Dlui Teodor Mariş, prof. Arad str. Oituz No. 30.

Corespondenţa privitoare la administraţie: abonamente, schimbări de adresă, revistele înapoiate etc. se trimit pe adresa Administraţiei: Casa învăţătorilor Arad Bdul Carol I No. 66 pentru Dl. Sabin Mihuţ.

„Scoala Oremii“

REVISTĂ PEDAGOGICĂ-CULTURALĂ
a Asociației învățătorilor din județul Arad.
Apare lunar, afară de lunile: Iulie și August.

Pentru „Fișa pedagogică.¹⁾“

Se zice, că odată fiecare om are noroc în viață. Dacă poate prinde momentul acela va fi norocos, la din contră va trebui să răzbească în lume utilizând mijloacele obișnuite, lipsite de mirajul norocului.

Aceasta este credința obștească. Dacă este adevărată sau nu, adecă, dacă este noroc sau nu și dacă poate fi prins de noi norocul rămâne la experiența și aprecierea fiecăruia să tragă concluziile pe cari le poate sau i se pare, că le poate.

Un lucru însă este cert, că a întrebuița în mod rațional fiecare moment al vieții noastre, atât cât suntem capabili de muncă, este bine și folositor.

În scopul acesta, între alte funcțiuni sufletești, avem nevoie și de atenție și mai ales trebuie să ne disciplinăm atenția spre a o avea oricând în ajutor, pentru trebuințele ce ni se vor ivi în viață, pe cari apoi putându-le satisface în momentul oportun, care a fost pândit de noi cu ajutorul atenției, putem zice și că am avut noroc.

Dar și fără a fi asociat atenția de noroc, despre importanța ei în viața noastră sufletească credem, că nime nu se îndoiește. Tocmai pentru aceasta este atenția printre primele funcțiuni sufletești pe cari trebuie să le constatăm când voim să studiem copilul.

În scopul acesta vom da câteva indicațiuni pentru cunoașterea atenției concentrate cu ajutorul experimentului. Se recomandă pentru constatarea atenției concentrate prin experiment numărarea sau tăierea unor litere, de ex. a sau u etc., dintr'un text (tipăritură).

Unii utilizează pentru acest experiment un text cunoscut, din cărțile copiilor. Experimentul în sine se poate face și cu text din cărțile copiilor, ba chiar e mai lesnicios, având toți copiii la îndemână textul. Neajunsurile experimentului, făcut cu textul din cartea lor, se ivesc însă când e vorba de aprecierea rezultatului în

¹⁾ Art. 118 al legii vorbește de „carnete individuale”. Ceeace Min. a dat în acel scop, poartă numele de „Fișa pedagogică”. Pentru a nu se produce confuzie, notăm acest fapt.

ce privește atenția unui copil față de alt copil, precum și la același copil în diferite timpuri de ex. în minutul al zecelea. Următoarele neajunsuri au fost constatate cu ocazia acestui experiment în școala noastră de aplicație.

Prima deosebire care se resimte și care influențează rezultatul, când e vorba de atenția vizuală, este dexteritatea ce o are copilul în citire. Într'un timp dat un copil, fiind mai dexter la citire va tăia respectiv numărul mai multe litere, din text, prin chiar faptul, că parcurge mai mult text în același timp, decât un copil care e mai puțin dexter în citire.

Adevărat că, cu toată dexteritatea copilului în citire, lipsa de concentrare a atenției îl poate da de gol, că adevărat deși a parcurs mai mult text decât care nu e așa dexter în citire, să nu fi tăiat, deci observat atâtea litere ca cel care citește mai încet.

Dacă însă extenziunea textului nu poate constitui un criteriu sigur în aprecierea atenției deoarece dexteritatea în citire a copiilor e diferită, tot așa nici prea mica lui extenziune — în care sunt mai puține litere dintre acelea cari trebuiesc observate — nu poate servi drept criteriu obiectiv în aprecierea atenției cuiva, deoarece poate interveni bănuiala, că cineva din adins citește mai puțin pentruca să absoarbă cât mai multe litere din cele cari trebuiesc observate.

În ce privește aprecierea atenției în măsura unor unități de timp de ex. în minutul al zecelea față de primul sau al doilea încă nu putem fi obiectivi, deoarece nici într'un text (tipăritură) din cartea lor, nu sunt literile repartizate în mod proporțional dela început până la sfârșit. Și atunci dacă în minutul al zecelea un copil observă mai puține litere decât în minutul prim sau al doilea, acest fapt nu se poate atribui cu toată certitudinea și în toate împrejurările lipsei de atenție, de ex. în cazul când în partea textului unde a citit copilul în minutul al zecelea sunt mai puține litere dintre cele cari trebuiesc observate.

Pentru a avea un criteriu obiectiv de apreciere a rezultatului constatării atenției unui copil prin acest experiment se cere să avem un text (tipăritură) anume alcătuită în acest scop, în care literile să fie repartizate dela început până la sfârșit în mod proporțional, iar textul să nu poată fi citit, adevărat literile să fie așezate una lângă alta fără nici o legătură, adevărat să nu formeze cuvinte intelegibile cum sunt în cărțile de citire, care text pe lângă neajunsurile amintite, mai are și pe acela, că deși cu ocazia experimentului, copiii sunt puși să se uite numai peste text, totuși asocierea literilor în cuvinte, chiar dacă se uită numai peste text, i se pare că și aude cuvintele pe cari le vede și deci simțul văzului este ajutat și de simțul auzului ceea ce nu este permis, în interesul adevărului, când e vorba de atenția vizuală.

Pentru obținerea unui rezultat mai în conformitate cu adevărul de către acei cari vor să facă asemenea experimentări dăm mai jos, după Dl. profesor G. Comănescu un text, care elimină neajunsurile inerente textului din cărți:

Elevul _____

Clasa _____ etatea _____ limba maternă _____ *)

cđrmbacpregknjsadpfoserhtvypailuxzpdersads
 adogilmprseabcjnprdfrsackostrpdasuzphđcvxy
 ysruřcbapdegnlicadjmtopakordphsrvderszpasx
 zxeaađprsdorbfilmsaopknrgsdajotvđrhusopyc
 shobdikrstpaejnopccfprvzsđđruraaalpgcmdsky
 sđasrodpxuliapyvthresofpdasjnkgerpcabmrđc
 yxvcdhpusadprtsokcasrřdrpnjebaesrpmligcđa
 xsapssrodvrshpdrokaptmjđacilngedbapcfursy
 cypcsuhrđvtojadsgnrđncasmlifbrcdsrpdaapexz
 xysdmogplaaarurđdszvrřfcoponjeaptsrkidbchs
 odrmbacpregknjsadpfoserhtvypayluxzpdersads
 adogilmprseabcjnprdfrsackostrpdasuzphđcvxy
 ysruřcbapdegnlicadjmtopakordphsrvderszpasx
 zxeaađprsdorbfilmsaopknrgsdajotvđrhusopyc
 shobdikrstpaejnopccfprvzsđđruraaalapgmcdsky
 sadspđorluxzaipytvhrčfsopadsjngkerpcarbmcđ
 xyvchđpzasudrptsockarsřdprnjaoberspmligcđa
 pxaszosrdvrsphđrkoaptcmjacidnlgepdabfcuřys
 ycpoushřtvđojđasnrđgkacpsfilmorbđprsdapeaxz
 đsyxmopgaalarurđrsđzvřfcoponaejpsřtkdibchs
 ormdbaopergkjnasřpdorešhyvtpliauxpđsadsor
 godapmliaesrnjebđrpfasreokstprđauspzevxyđh
 ursyabofedpgoilndajmpotavkrđhpsredvrsxsza
 epxadaprdsobřfmlsaackpnsgđjaotđvrhoypesu
 bohřkidptsanjeopfcvrpzesđruaralpgayxmeds

Redacția.

*) Acest text, cei cari ar dori să facă experimentări, îl pot cere la redacția revistei noastre

Pedagogie teoretică.

Indrumarea profesională în cursul complimentar cu caracter agricol.

Este adevărat, că întocmirile democratice, ale statului post-belic, cereau un cetățean mai conștient decât sclavajul secolului trecut, dar motivul determinant, pentru care s'a adăugat, la noi, cursul complimentar pe lângă școala primară, a fost dorința de-a se da tinerelor vârstare, o brumă de indrumare practică, pentru profesia probabilă.

În acest scop s'au creat trei tipuri de programe: cu caracter agricol, comercial și industrial.

Elevii cursurilor complimentare cu caracter comercial și industrial, se vor împărți în viață, pe la felurite meserii; de aceea nu se poate pune aci chestiunea specializării.

Din potrivă, în cursul complimentar — agricol, a cărui absolvenți, în proporție de cca. 90% vor rămâne plugari, chestiunea specializării se poate pune, în limita permisă de vârstă, chiar cu riscul unui compromis nepedagogic. Ba, având în vedere, urmările economice ale improprietării, care a parcelat marile proprietăți, prin mâinile celor lipsiți adesea de mijloace și prea adesea de priceperea unei munci raționale, pregătirea viitorului plugar, încă din școala primară — unica lui școală — se impune.

Grădina școlară, terenul de experiență, cu care a fost improprietărită școala, împreună cu studiile agricole teoretice, tocmai această menire ar avea-o.

Dar vai, soarta terenurilor școlare va fi nelămurită încă pentru mulți ani.

Lipsa mijloacelor materiale, ba câteodată — de ce ne-am rușina? — chiar insuficienta pregătire a învățătorului în acest domeniu, vor face să nu poată fi cultivate demonstrativ, aceste terenuri, încă mulți ani. Iar inutilitatea studiilor pur teoretice, nu îndrăznim s'o exprimăm în măsura ce-o simțim, cu atât mai mult, că prin însăși natura ocupațiunilor sale, plugarul, în genere, este atras spre observarea concretă a lucrurilor practice și nu spre speculațiuni teoretice. Omul realității fiind, uită vraja cărților și reține numai realitatea pipăită.

Care ar fi atunci modalitatea de-a da și în împrejurările de azi, o cât-mai serioasă indrumare practică viitorilor plugari, ce-i avem încă pe băncile școlii?

Un prim și neprețuit serviciu poate aduce grădina școlii — grădina de lângă locuința directorală — atunci când cursul complimentar este con-

dus de însuși directorul școlii. Dar mă tem, că nici dela această grădină care este, conform legii, uzufructuară a directorului, nu te poți aștepta la folos, atunci când cursul compl. este condus de un alt învățator. —

Mă explic: Directorul, ca orice gospodar, își are planurile lui. E liber să semene ce vrea în grădina sa, chiar numai sfeclă sau porumb. Nimeni și nimic nu-l poate obliga să-și parceleze grădina, conform cu schița întocmită de învățator, după programa analitică și după manualul adoptat, pentru a experimenta cultura mai multor plante, pentru a compara rezultatele unei culturi raționale, cu rezultatele unei culturi primitive. Iar numai prin săparea unui lan de porumb, ori plivirea unui strat de ceapă, nu se dă prea multă îndrumare practică. Din contră, azi când am ajuns cu cerealele în pragul falimentului pe piața streină, trebuie să-l obișnuim pe țaranul nostru și cu cultura altor plante.

În cele ce urmează mă voiu sili să fac cunoscut un procedeu, pe care l-am preconizat și experimentat în anul școlar 1931-32, într'o altă localitate. S'ar rezumă în: excursiuni școlare cu aplicațiuni practice, la locuința școlarului.

Într'o zi prevestitoare de primăvară am spus elevilor din cl. V-VI-VII, fără vorbă de paradă, că mi-am propus să fac din ei gospodari harnici și pricepuți. L-am invitat să-și ceară fiecare, dela părinți, în fundul grădinei, un locșor de 4-5 m²; în care să lucreze numai ei, dupăcum vor învăța din carte și dela mine.

Am început apoi să fac excursiuni la domiciliul fiecărui școlar, cu întreaga clasă: în fiecare zi la unul sau doi-trei mai apropiați, începând dela ora patru. Acolo în fundul grădini, roată după locșorul micuțului proprietar, discutăm: felul solului, ce îmbunătățiri i s'ar putea aduce, ce cultură ar favoriza — chestiuni pe cari copiii le întâlniseră în lecțiunile lor.

Micuțul proprietar lua notă.

Tot cu această ocazie profitam de întâlnirea cu părinții, rugându-i să-i încurajeze pe copii.

L-am invitat apoi pe elevi să-și aleagă fiecare două-trei soiuri de plante, pe cari să le cultive, potrivit cu cele învățate. În felul acesta și-au găsit cultivatori aproape toate plantele prevăzute de programa analitică. Când începeau lucrul, elevii se sfătuiau reciproc, ori apelau la mine. Manualul le era tovarăș nedespărțit.

În luna Martie am reînceput excursiunile. Sub supravegherea învățătorului s'au semănat, la trei elevi, sămburi de pomi, în jurul locșoarelor lor. Ceilalți au fost indemnăți să facă la fel.

Întreaga clasă a asistat la unii la săpat, greblat, alții la semănat, plivit ori răsădit, putând vedea fiecare elev, cultura mai multor plante.

Mai târziu am lărgit cercul de interes al acestor excursiuni. După o

prealabilă pregătire, i-am îndrumat să-și observe reciproc, gospodăriile. Apoi, într-o oră de clasă, începeam o discuție: ce-ar putea face cutare elev, la gospodăria lui (casă, curte, grajd), fără ajutorul și, mai ales, fără banul părinților săi. Întreținându-mă cu tatăl, aduceam vorba așa fel, ca el să ne invite să-i vedem vitele. Căutam să relev cu această ocazie caracteristicile vacilor bune de lapte, ori de tracțiune.

De notat este, că procedeu acesta n'a jignit pe nimeni. Toți părinții, par'că-mi înțeleseseră intenția.

Regret, că n'am putut vedea vara și toamna locșoarele copiilor. Eram numai detașat în aceea comună și odată cu încheierea anului școlar, a trebuit să plec. Am ajuns însă la convingerea, că acest procedeu, atât de simplu, fără să ceară decât bunăvoință, poate să dea bunișoare rezultate, pentru îndrumarea profesională a viitorului plugar: S'ar putea altoi, cu ocazia acestor excursiuni, câte un pomișor, în grădina fiecărui elev.

Și poate, că acest procedeu nu va fi inutil nici atunci, când terenurile școlare vor fi cultivate sistematic, căci înseamnă a-l educa, a-l îndruma pe elev, prin propriul său mediu.

S'ar putea obiecta că, învățătorul neputând controla indeajuns, unii părinți ar îndeplini ei munca, la care s'ar angaja copilul lor. Paguba nu e prea mare: copilul îi va spune măcar ce-a auzit la școală, despre cultura cutărei plante. Dacă plantele din locșorul copilului întrec — și datorită grijei depuse, sigur că vor întrece — pe celelalte din grădina părintelui, folosul este îndoit: învață tată și fiu odată.

Prin acest procedeu, școala ar dovedi sătenilor, preocuparea sa de a-i îndruma, pe ei și odraslele lor, spre o exploatare mai rațională a bunurilor lor. Și când această preocupare va deveni tradițională în fața sătenilor, atunci vor da singuri tot concursul material și moral, atunci cu terenurile școlare se va putea face minuni.

Dacă s'ar găsi câțiva colegi cari să aprecieze și să experimenteze în anul curent acest procedeu, scopul meu ar fi atins. La toamnă, tot această revistă ar sta — credem — la dispoziția tuturor, să-și arate concluziile.

Aron D. Cioară
inv.

Educația națională în școala primară.

E neîndoios, că dintre toate problemele vieții, cea mai aleasă este educația. E singura problemă, de care trebuie să se lege viața, „ca și iedera de-un arbor”. Ea este „înraurirea făcută cu scop și metod, asupra individului uman”, — după definiția Dlui profesor I. Găvănescul.

În sens sociologic, „înraurirea” aceasta este o armonizare a realităților sociale: — individul, familia și națiunea; în sens etic este o valorizare a puterilor sufletești, pe cari le posedă individul.

Problemele pedagogiei, — și în primul rând educația, — își au miezul dospit din grija de spiritualitate, care este esența vieții. Prin urmare, problema cu caracter, prin excelență, omenesc.

Kant concepea educația ca singura cale, pe care se poate merge „din mai bine la mai bine”; iar Schleiermacher, ca pe una dintre cele mai înalte datorii morale.

Educația, — fiindcă se poate concepe numai în cadrul vieții omenesti, — nu poate avea decât caracterul acesta: social, — întrucât se rapoartă unui cadru; și, moral, — întrucât tinde către o valoare.

În mod precis, foarte cu greu s'ar putea hotări, cât social și cât etic este în structura noțiunii „educație”. Latura sociologică a caracterului educației, a dat cuvânt sociologului Paul Barth, să o numească „perpetuarea spirituală a societății”, iar pedagogului german Schleiermacher, i-a dat siguranța că, ea nu-i altceva, decât păstrarea și dezvoltarea trăsăturilor general naționale ale individului. Ea mai are avantajul, că îl poate pune pe individ, ușor, în raport cu părinții lui și cu generațiile neamului din care face parte.

Educația, când cere astăzi respectul, oricui, pe seama individului, trebuie să-l înțeleagă și să-l îmbrățișeze și pe acela pentru familie și pentru națiune. Personalitatea națiunii este în mai mare măsură, sprijin omenirii, pentru a ajunge fericirea, decât oricare individ singularic. „Națiunile sunt stâlpii umanității”, spunea regretatul Vasile Goldiș. (Discursuri). Educația, prin urmare, nu trebuie să stânjenească dezvoltarea lor, ci s'o ajute. Națiunea și familia, întocmai ca și individul, sunt realități a căror structură intimă constă dintr'o sumă de procese spirituale continui, după cum observă educația națională fascistă. (Giovanni Gentile).

Educația trebuie să ne aducă o reformă sufletească: echilibrul în noi înșine, și armonizarea noastră cu celelalte realități. În vremuri de sguduiri și de prefaceri ca cele de azi, nu ne putem salva prin altceva. Educația, prin faptul că respectă și dezvoltă în individ sentimentul național, nu depășește terenul pedagogiei, și nici nu-și renegă latura socială a caracterului său; — pe cea etică, o adâncește. În cazul acesta, educația servește un scop înalt.

așezând în imperiul conștiinții oricărui individ, adevărul, că aparține cuiva. Adâncinduse astfel în solul vieții, ea pune în lumină din ce în ce, tot mai multe valori. Ne ajută să simțim, că viața ne cuprinde pe toți de-o potrivă, dar că pe unii îi apropie mai mult de alții: de cei ce le seamănă mai tare. „Toți ne simțim membri ai societății, dar acest simțământ nu se leagă de-a dreptul de totalitatea umanității ci numai de o anumită parte a ei”. (Dionisiu Maior: „Contribuții la educația națională”, Revista gener. a inv. No. 8, (1929) pag. 460).

Această parte este națiunea.

„În conștiința individului numai națiunea poate fi intruparea societății. Din această societate nu voim să ne extragem nici pe noi și nici pe elevii noștri, pentru că toate interesele noastre, cel puțin cele mai vitale, ne leagă de ea, și chiar dacă am voi să ieșim din această societate, nu putem, pentru că aparținerea în cadrele ei nu depinde de voința noastră. Faptul, că aparținem unei națiuni, nu poate fi tras la indoială. Cadrele națiunii sunt bine determinate; ele nu se spalăcesc”. (Citat după același loc).

Prin urmare — cadrul vieții noastre fiind națiunea, — educația necesară în școala primară este educația națională.

Prin educația națională nu se înțelege întotdeauna același lucru; uneori se înțelege numai educația întregii națiuni. Înțelesul adevărat al educației naționale este acesta: educația națiunii întregi și educația cu caracter național a fiecărui individ. Scopul acestei educații nu poate fi decât „păstrarea și dezvoltarea însușirilor specific naționale, ale individului”, pentru ca el să poată mări forța națională, servind națiunea în mod activ.

Educația națională, ca oricare altă educație, e necesar să fie continuă asupra tuturor, fiindcă idealul ei este personalitatea, adică suprema dezvoltare a originalității specifice, în fiecare individ, în marginile principiului național. Pe această cale se ajunge la formarea deplină a personalității neamului.

Fără personalitatea națiunilor omenirea rămâne desfigurată. Dibuirile ei vor rămâne totdeauna zadarnice. Istoria întreagă e mărturie, că omenirea are rostul închiegat din contribuția popoarelor. De aceea, „Școala românească,” să nu uite, că în ea odihnește destinul neamului, pe care îl hrănește din curățenia sufletească a copilului român. Herbert Spencer spunea undeva, că „trebuie să conducem spiritul individului pe calea, pe care a urmat spiritul rasei. Iată cuvântul pentru care educația trebuie să reproducă în mic istoria civilizațiunii”. (Citat după I. Lupaș: „Factorii istorici ai vieții naționale românești”, Anuarul Instit. de ist. națională 1921—22).

Toată puterea de a conduce spiritul individului pe urmele spiritului rasei, o are școala, și nu îi este îngăduit să renunțe la ea. Școala trebuie să formeze națiunea și s'o consolideze în spirit. Ea trebuie să-i dea națiunii

toată puterea, trezindu-o la conștiința de sine; căci, după adevărul mărturisit de Dl. A. C. Cuza, țaria națiunii stă în conștiința de sine. (A. C. Cuza: „Naționalitatea în artă“).

Odată ce o națiune e înzestrată de către școala sa cu această țarie, drumul către marele adevăr, căutat, îi stă larg deschis. Oricare națiune — și prin națiuni omenirea întreagă — îl va găsi. Atunci se va vedea limpede, că „adevărul adevărat e numai în Dumnezeu și în inima neamurilor“. (Nich. Crainic: „Mărturisire de credință“, Gândirea No. 6, 1934, pag. 209).

Bucuria manifestată la aflarea lui, fie că ia forma măsurată a științei, fie că o primește pe cea de strălucire și elan, îmbrăcându-se 'n vestmânt de artă, ea rămâne să stăjuiască adevărul, care nu părăsește inima neamurilor, ci stă acolo unde l-a pus Dumnezeu să strălucească, decând le-a creat. Și, atunci, — cum pe drept se întreabă marele poet și gânditor, Nichifor Crainic, „nu arde oare o strălucire dumnezească în toate capodoperele geniului omenesc, ce au isbucnit, — asemenea Universului din neant, — mirosind proaspăt a perfecțiune, din inima profundă a neamurilor?“ (Nich. Crainic, acelaș art. pag. 210—11).

Conștiința ne poruncește ca această inimă, care păstrează „instinctul de salvare a vieții noastre“, această inimă, care e sediul adevărului, nu trebuie s'o frângem, ci prin educație, s'o păstrăm vie. Pe această cale trebuie să conducă școala, spiritul individului, fiindcă pe această cale a străbătut în viață, și spiritul rasei.

Pentru a ajunge scopul, pe care îl are educația, școala trebuie să devolve pe fiecare individ pentru viața națională, singura cu conținut adevărat. Chemarea aceasta de educator, apasă cu greutate pe umerii învățătorului. „Meseria de învățător sau de dascăl — dela cea mai mică școală până la cea mai înaltă — este nedespărțită de ideea națiunii, pe care ei o slujesc și tocmai de aceasta și profesiunea lor este cea mai plină de adevărată spiritualitate, căci națiunea este sufletul veșnic, care se manifestă în ființa trecătoare a membrilor săi. Iată de ce, învățătorii au să privească oarecum munca lor sub specie naționis.“ (C. Sudețeanu: „Școala și educația națională“, Revista gen. a inv. Nr. 1, 925 pag. 15).

E lucrul înțeles că, locul unde va începe educația națională, este școala primară. Ea are la îndemână mijloace foarte potrivite. Instrucțiunea, cel mai puternic mijloc de educație, se sălășluiește pe vatra ei. Obiectele din cari își imprumută mai multă putere, sunt: 1. limba națională, 2. Istoria națională, 3. geografia patriei, 4. cântecele naționale și 5. datinele strămoșești.

1. Limba națională este legătura organică fericită, între suflete, prin care trece din om în om fluidul miraculos al energiei morale, și țintuește sentimentele în centrul conștiinței naționale. Ea este ființa interioară a omu-

lui. Prin limbă, educatorul poate să strecoare prisosul din sufletul său, în cei dați în grija sa. Cea dintâi grijă trebuie s'o aibă la alegerea lecturii, spre care își îndeamnă elevii; căci prin acea lectură poate să le infioare sufletul și să li-l brodeze cu tainele puterii de viață, găsite în ea.

Limba e plină de puterea minunii: ea farmecă și innoiește sufletul. Ea strecoară în el fiorii și suflul de sfințenie.

„Limba noastră-i limbă sfântă:

Limba vechilor cazanii,

Care-o plâng și care-o cântă

Pe la vatra lor, țărani“.

(„Limba noastră“ de Preotul Mateevici).

2. Istoria națională servește scopul educației în acelaș fel ca și limba, cu singurele condiții: să nu fie numai declamată și să nu schimbe adevărul; să nu se schimbe realitatea faptelor și să nu se acoperă cu vorbe goale, arătându-se virtuțile noastre ca și când defecte n'am avea; să nu cădem în „supraprețuire“, ci să ne ridicăm numai până la conștiința putinței noastre, căci neadevărul desigur nu ne întărește.

Istoria trebuie să deschidă ochii elevilor, ca ei să știe cum s'a închiegat ființa neamului. Impreună cu celelalte obiecte legate de ideea despre el, să ne dea puțința de a-i intui individualitatea. Să știm, că atunci „când cele două popoare viteze, Romanii și Dacii, își sorbeau suflul agoniei, la orizontul lumii noi apărarea un nou popor înfășat în giulgiul ce acoperise și mângăiasse ranele Mântuitorului lumii“, cum spune Dl. Marin Cârstoi („Individualitatea poporului român“, Rev. gen. a inv. Nr. 8, 1928 pag. 479), și, că din bunătatea Mântuitorului și din umbra crucii sub care s'a născut, s'a strecurat ceva și în lăuntru lui.

Și câte alte valori morale, de-ale neamului, nesocotite, n'ar trebui aduse în lumină! Măreața figură a lui Gelu este culeasă dintr'o biată legendă, fără să se arate, că deși căzuse în luptă cu năvălitorii, starea Românilor lui a uimit și i-a atras pe barbari, încreștinându-i, în frunte cu principii și beliducii lor.

Nobilimea Ardealului, cu care se mândresc stăpânii noștri de ieri, aproape toată le-am dat-o noi, în frunte cu câteva genii.

Este însă adevăr, — adevăr care ne doare, — că toată mărirea noastră a fost umbrită multă vreme; iar în toată vremea aceea, adăpostul ne-a fost legea creștină. „Sub cenușa mării noastre distruse, mai pălpăia însă o lumină, pe care nici o vrășmășie n'o putea stinge — credința noastră“, spune Dl. Inspector Victor Păcală („Valori morale nesocotite în educația națională“, Rev. gen. a inv. Nr. 3, 1927, pag. 166). Românii în vremea aceasta au rămas numai în paza puterii ceaslovului, fiindcă, după spusele „poetului care

a înfiorat Ardealul", ei simțeau, că „în troparele bizantine flutură eternitatea". (O. Goga: „Avram Iancu").

În adevăr, Românii de pretutindeni au simțit întotdeauna, toată puterea lor îngrămădită în biserici și în aerul mănăstirilor, fie că simțeau această putere venind de sus dela Dumnezeu, fie că acolo simțeau adunate sufletele strămoșilor, cari îi întăreau. Sunt foarte expresive în această privință, următoarele versuri ale poetului Nichifor Crainic :

„Cum din slujbele trecute, arse 'n smirnă și 'n tămâie,
Pe sub bolțile bătrâne stăruie să mai rămâie
O mireasmă de amintire,
Mănăstire,
Sufletul pe care-l porți
Este supraviețuirea milioanei de morți.
Când răsfir, înduioșată, inima pe care-o am
Peste vatra unei patrii, peste timpul unui neam,
Simt adânc pe fericii, cari în stratul vremii dorm,
Cum sporesc fluidu-acesta furtunatic și enorm :
Voevozi, popor și clerici
Ce din prapuri de biserici
Sfîntiau flamuri de răsboiu,
Când iubirea de moșie și de lege și de noi
Din pioși făcea eroii și pioșii din eroi
Odihnes.ă 'n pomenirea veacurilor românești
Mic și mare !
Adormiți în mausolee sub pisanii lapidare
Ori sub crucile umile dintr'un cimitir stingher,
Tu, cu harurile tale, veșnic să ni-i adumbrești, —
Voevod lângă boier
Și boier lângă țaran :
Umiința din suman
Și mărirea din brocardul scump și greu
Una sunt când stăpânește țara ta și Dumnezeu.
Azi te căutăm cu dorul cerbilor după isvor,
Tu, fântână priitoare adăpării tuturor.
Dogoriți de 'nvâlvorarea luptei, suntem însetați
Nu de ură pentru dușmani, ci de dragostea de frați.
Mănăstire, cuib de aur al răsboinicei istorii,
Dă-ne sufletul din tine de evlavii și de glorie —
În puterea și 'n credința darului pe care-l porți,
Vor luptă cu noi alături milioanele de morți !”

(Nich. Crainic : „Darurile pământului” pag. 20-21-22).

3. Alt obiect de mare însemnătate pentru educația națională este geografia patriei. Ea leagă sufletele indivizilor de pământul pe care trăesc, și pe ei, pe unii de alții, pentru ca să poată trăi în adevăr, să se poată simți vii. Căci, ce este patria, dacă nu : suprema închiegare de mijloace spirituale, cari

satisfac sufletul și întăresc conștiința unui om; dacă nu: toate idealurile noastre, — locul unde ne închinăm lor și murim pentru ele?

Intre cadrele acestui obiect de învățământ și puternic mijloc de educație, școala dispune încă de un mijloc: de excursiune. Prin ea simți în adevăr cum și se leagă sufletul de pământul țării tale, formându-i întăriturile. Din legătura aceasta se naște acea „iubire de moșie“, despre care vorbesc cronicile noastre, că au avut-o oștenii lui Mircea cel Mare. „Acele trenuri, cari, în timpul vacanțiilor, transpoartă caravane de școlari pe tot cuprinsul țării, cari duc pe copiii din Muntenia să vadă cetățile de pe malul Nistrului, pe cei din Moldova să vadă valea Mureșului, cari duc pe Ardeleni pe țărmul Mării Negre, pe Olteni la mormântul lui Ștefan cel Mare dela Putna, fac un serviciu apărării naționale tot atât cât o comandă de avioane, cari se vor prăbuși înainte de a-și fi luat zborul, sau decât fortificațiile cari se vor declasa înainte de a fi fost terminate“. (C. Kirițescu: „Apărarea națională și școala“, Rev. gen. a inv. Nr. 1, 1927, pag. 11).

Dacă școala va neglija aceste lucruri și nu va face loc în cuprinsul ei acestor îndrumări date de educatori români de origine, — singurii chemați să facă educația națională, — n'am avea de ce ne mira văzându-ne dați la o parte din rândul națiunilor. Am putea fi șterși ca praful de pe cărți, fiindcă n'am avea stratul solid, al culturii, peste care să ne clădim viitorul; iar acest viitor, n'ar avea nici o măreție, dacă nu ar avea în urmă tradiția, care să-i dea puțința cuceririlor spirituale.

4. Pentru ca educația națională să fie cât mai sigură în școala primară, cântecele și datinele stăbune, nu trebuiesc uitate. Doinele, cu potopul lor de duioșie, spală de pe suflet orice șgură de nepăsare. Duioasă și ritmată, doina sapă adânc în suflet, semănând în el simțirea. Vraja ei a prins-o minunant într-o poezie, poetul Alexandru T. Stamadiat :

„Doină, doină, sfântă doină,
Tu cuprinzi atâta jale,
Câtă apă se revarsă
Înpre Dunăre la vale.

Viersul tău ne fură lacrimă,
Dintr'o zare 'n altă zare,
Căci în el se sbat și cântă
Suferințe seculare

Taina ta, ca s'o pătrundă,
În zadar, străinul, cată.
Viersul tău, îl înțelegem
Numai noi, în lumea toată“.

5. Aceiași tainică putere strânge sufletele și le întărește și 'n podoaba datinelor.

„Ești, datină, stăpâna noastră, bună :
Ne logodești cu brazda de pământ,
Ne înfrățești cu gloria străbună,
Ne ești, iubito, leagăn și mormânt !“

Așa exclamă consternat de vraja datinei, poetul Gherghinescu Vania.

Când se vor alina sufletele curate ale elevilor, cu atâtea impletituri mărețe de adevăr și vis, de cari e plin sufletul românesc, putem avea siguranța, că la rândul lor, prelungesc firul vieții neamului.

Școala de azi, — zice Dl. profesor C. Rădulescu-Motru, — „are să lege din nou firul de continuitate a tradiției românești.“ (C. Rădulescu-Motru: „Școala viitoare a naționalismului“, Rev. gen. a inv. Nr. 4, 1924, pag. 202).

Școala este singura, care poate deschide sufletul copilului pentru ca să intre în el conștiința națională. Școala primară, care are în mână cheia ușilor sufletești, să nu piardă din vedere acest lucru. Să nu uite, că „naționalismul este mănunchiul de tradiții, care face cu puțință la un popor continuitatea preocupărilor de ordin permanent“. (Idem. pag. 205).

Și, aci, dau câteva crămpee smulse din „mărturisirile“ unui tinăr intelectual român, din mărturisirile eseistului Emil Cioran, ca să vedeți, că toată truda intelectuală a generației, care se formează azi, este, să se inchiege cu trecutul neamului. Mi se par aceste fragmente de mărturisire, de cel mai hrănitor conținut sufletec, pentru noi.

„Im place 'n clipele de tristețe să măresc intensitatea acestora, luncând spre depărtările neamului românesc și să mă chinuesc scufundat în durerile lui. Iubesc blestemele aruncate dealungul veacurilor de acest popor și mă 'nfioară resemnarea, gemetele și toate jelaniiile consumate 'n umbră.

Nu aveți momente când auziți trecutul nostru, când tot ce a trăit acest neam se actualizează în voi și se subtilizează într'o muzică de monotone lungimi orientale, în tărăgâneala melancolică a melodiilor noastre populare? Nu vă arde uneori ca o otravă concentrată toată seria umilințelor îndurate și nu troznesc în voi toate dorințele de răzbunare, acumulate în sute de ani ?

N'a înțeles nimic din problema României, acela pentru care ea nu este o obsesie dureroasă,

România nu poate fi iubită naiv, neproblematic.

Nu este mare lucru a iubi România din instinct; nu este nici un merit. Dar să o iubești după ce ai disperat total de destinul ei, îmi pare totul.

România numai atunci va avea un sens în lume când ultimul român își va da seama de specificul și unicul condiției românești.

„Misiunea României trebuie să ne fie mai scumpă decât toată istoria universală”. (Emil Cioran : „Din mărturisirile unui naționalist”, Gândirea. Nr. 3 An. IV, 1935, pag. 147-48-49).

Generația cea mai tineră a României de azi, această credință are.

Cine nu vede în sufletele acestor tineri, formată conștiința națională, pe care școala trebuie s'o formeze în fiecare?

Ei sunt gata să slujească neamul în mod activ. Sunt gata să pună în slujba lui, tot ce au în ființa lor, dela cea mai aprinsă conștiință, până la cea mai potolită sugestie. Ei aud strigătul curat al celui mai mare geniu al Românilor, strigătul lui Eminescu, că le zice: „Schimbați opiniunea publică, dați-i o altă direcțiune, răscoliți geniul național – spiritul propriu și caracteristic al poporului, din adâncurile în care doarme – faceți o uriașă reacțiune morală, o revoluțiune de idei, în care ideea „Romănesc” să fie mai mare decât uman, genial, frumos, în fine fiți Români, Români și iar Români...” (M. Eminescu : „Geniu Pustiu”).

Mai mult decât în urechile oricui, ccest strigăt, trebuie să stăruie în auzul învățătorilor! Învățătorii trebuie mai mult decât oricine să întoarcă privirile către inima neamului. Să știe, că „fără cultul trecutului nu există iu bire de țară. (M. Eminescu : „Reacțiunea”, ed. A. C. Cuza p. 567).

Ei trebuie să strecoare acest cult în sufletul școlărilor. Să le strecoare în suflet cultul pentru ideea națională. Naționalitatea trebuie să stea în sângele și 'n conștiința fiecărui Român, fiindcă „naționalitatea este adevărul”.

„Naționalismul, – spune marele poet Nichifor Crainic, – e condiția elementară a renașterii fiecărui popor, precum lipsa lui e semnul decadenței și al morții”. (Nich. Crainic : „Rasă și Religiiune”, Gândirea. Nr. 2, 1935 pag. 58).

Naționalismul, nu tulbură nici pacea, cum cred unii. Din contră, este una din condițiile păcii. Școala trebuie să aibă și aceasta în vedere. Pacea nu-i altceva, după cum spune Dl. Nich. Crainic, decât „pământ național și cer comun.” Naționalismul, – și indeosebi cel românesc – imblânzește firea poporului. Românul nici în revoltă nu-i înspăimântător. Răscoalele Românilor – după spusele Dlui Oct. Goga, au fost întotdeauna „blânde ca o zi de post”.

Un lucru trebuie păstrat ca unicul adevăr : numai conștiința națională ne poate pune în slujba umanității. Numai ea ne poate purta pe drumul culturii. Adevărata cultură nu poate isvori decât din naționalism, precum adevăratul naționalism nu poate isvori decât din cultură.

Aceasta este școala românească, aceasta trebuie să realizeze educația națională, pe care trebuie s'o facă învățătorul român. Prin ea, vom transforma România de azi, într'o „fermecătoare oază latină 'n Răsărit”.

Gh. Moțiu.

Observații și experimente pedagogice.

Gândirea copilului.

(note, observațiuni, anchete și experimente).

de Ion Blăgăilă.

În timpul din urmă și pe întinsul țării noastre, problemele pedagogice și filozofice au început să se înțească. Alături de d. Rădulescu Motru, Petrovici, L. Blaga, G. G. Antonescu, I. C. Petrescu, I. Gabrea, R. Petre etc. apar alte nume pe copertele cărților de filozofie și pedagogie, nume cari mărturisim sincer, sunt noi, atât pentru generația tineră cât și pentru cea matură.

Astfel, doar de câțiva ani, cetim articolele d. Brucăr, un adânc cunoscător al ideilor și doctrinelor filozofice și mai nou din penița unui filosof d. C. Georgiade, a eșit un grandios volum cu teoriile asupra psihologiei gândirii copiilor, editat de societatea română de filozofie.

Această carte intitulată »Psihologia gândirii copilului«, după cum spune și filosoful I. Brucăr, prezintă, o mare valoare teoretică, elaborând în paginile ei, concepția personală a autorului, asupra »corelațiilor fenomenelor sufletești«, îmbogățind literatura științifică a psihologiei și aducând un vast material teoretic referitor la gândirea copilului.

Studiul deficil, dar științific redat, cu mic efort, îl poți deslega și destăinui enormul material tratat cu maturitate și sistematic. Cum zic, în acest studiu problemele sunt tratate numai teoretic și unele pe baza experimentelor și studiilor lui Piaget, Wallon, Stern, Delacroix, Köhler și ale altor exploratori ai psihologiei copilului. Chiar autorul (d. Georgiade) cere a se experimenta și de pedagogii, sau mai bine zis de români (în școala românească) teoriile asupra gândirii copilului.

În scopul și pentru verificarea acestor teorii, am întreprins studiul de față, pe care-l redau fără pretenții, împreună cu experimentele efectuate pentru edificarea teoriilor emise asupra gândirii copilului.

Materialul de lucru și experimentele ce le-am făcut asupra copiilor dela școala de aplicație Arad în vârstă de 7—11 ani, l-am orânduit (eșalonat) după sistemul d. Georgiade, insistând mai mult asupra acelor fenomene ale gândirii, cari necesitau ca teoriile lor, să fie aplicate și experimentate. Iar ca studiu și experiment asupra primelor începuturi de gândire omenească, redau observațiile și notele ce le-am obținut în diferite cazii, observând fetița mea (Delia) și fratele meu (Victor).

Deci, în câteva idei generale — cum zic fără pretenții — îndemnat de

gândul că voi aduce un real serviciu colegilor și pedagogiei românești prin lucrarea de față; voi schița observațiile și experimentele făcute de mine asupra gândirii copilului.

Nu pot însă trece cu vederea faptul că am început această lucrare la îndemnul d. profesor de pedagogie dela școala normală de învățători din Arad, d. T. Mariș; care în râvna Dsale în cercetarea și studierea copilului român, muncește de ani de zile neîntrerupt, stăruiind pentru luminarea acestei probleme și în special pentru îmbogățirea literaturii pedagogice românești, cu noi dovezi și cunoștințe extrase din experimente, observații, anchete, studii etc. Dsa însărcinându-mă, ca teoriile cuprinse în volumul amintit, să le aplic, să le experimentez și să le public, fapt pentru care nu pot de cât să-i mulțumesc.

Creerul, lăcașul gândirii. Procesul mielinizării.

E lucru cert și hotărât, că sediul gândirii este creerul.

Dar cu toate că pe lume copilul se naște cu acest organism, totuși în primele zile ale vieții lui, copilul nu poate să se folosească de el, deoarece creerul este o materie neuroasă, în care predomină încă țesutul conjunctiv; iar celulele lui sub forma unei mase albicioase, prezintă o substanță care are trebuință de mari prefaceri și fluctuații, până se transformă în acele substanțe și proprietăți ale creerului numite: pătura (substanța) albă și cenușie, care substanțe sunt complect deosebite, prezentând fiecare o importanță capitală în viața psihică și conducând fiecare deosebite funcțiuni sufletești și organizații corporale.

Procesul sau mai bine zis această transformare a organului celular a creerului copilului se numește mielinizare.

Însă, procesul mielinizării se face după anumite norme, cari sunt întruchipate în așa zisele faze de mielinizare. Aceste faze sunt stabilite pe baza studiilor făcute de o mulțime de medici-neurologi.

Eu mă rezerv la schițarea fazelor lui Monakow și Mourgue anume: Faza I. primele 2 săptămâni, se mielinizează nervii văzului, auzului, mirosului etc. În faza 2-a, 3—4 săpt. se mielinizează fibrele radiare și asociative; în a 3-a corpii caloși (4—12 săpt.) și în a 4-a se mielinizează fibrele lungi ale nervilor de asociație, mielinizare ce continuă până când rețelele de fibre ating o expansiune mare, lucru ce se împlinește odată cu perfecționarea mișcărilor în pragul pubertății, adică pe la 10 ani.

Deci, putem vedea că, procesul mielinizării se face pe fașicoli. Deasemenea trebuie să știm, că la vârsta de 2 ani și jumătate, celulele nervoase au atins o complexitate structurală și funcțională, însă relațiile asociative ce le au aceste celule între ele, încă sunt fluctuabile, adică le pot modifica până spre 40—50 ani ai vieții.

Căci, centrul de asociație au influență unul asupra celuilalt, adică se influențează reciproc. Așa că dela 2 ani înainte, funcțiunile și activitățile (mișcările) copiilor fiind din ce în ce mai complexe, creșterea copilului este mielinizată într'un grad mai mare, deci și autoritatea lui asupra acțiunilor corporale e mai mare; copilul alături de acțiunile lui instinctive, păstrând suvenirul și însușindu-și acțiuni deosebite de acestea, pe cari deși termenul nu e tocmai potrivit, totuși le numesc înțelese de el, în legătură cu țizicul. Aci intrăm în acțiunea, sau mai binezis, funcțiunea gândirii copilului care la început are forma proiectivă, adică gândire concepută sub forma materiei fizice.

Primile licăriri de gândiri la copil.

I. Gândirea proiectivă.

La copil primele licăriri de gândire se manifestă sub forma fizică, el »se servește de mâini pentru a gândi«. Acest stadiu „motor” este cea mai primitivă formă a gândirii copilului; gândirea sa, confundându-se cu mișcările corpului, mânăuarea obiectelor etc. *Așa că un copil fără să poată să-și exprime dorințele prin limbajul, el cere sau respinge prin gest, ceea ce îi convine, sau nu-i convine.*

Fetița mea la etatea de 9 luni știa să se ducă la dulap și să-și ia prăjituri, când îi trebuiau. Deasemenea, dacă nu ajungea la ele tragea de șervețelul care acoperea serviciul cu prăjituri, în urma cărui fapt cădea câte-o prăjitură. Când nu izbutea prin acest mijloc, lua de mână pe cine era cu ea, și-l ducea până la dulap, îl deschidea și arăta cu mâna cerând: „dă papă”. Nu mare mi-a fost mirarea, când odată am văzut-o cu fierul dela soba împingând farfuria, desigur pentru ași ajunge scopul.

Aceste toate sunt manifestări de imitație, acte simultane, care învederează »tipul naiv al gândirii infantile«, ce are la origine mișcarea și acțiunea. Or aci am ajuns la ceea ce în psihologie se numește »act reflex condiționat«.

Trecem la forma proiectivă a gândirii copilului, care la început este *sineritică*, adică, prin juxtapunerea percepțiilor, pe urmă evoluează la faza *egocentrică*, *dogmatică* sau *subiectivă*, *nerelativistă* și *autistă*, adică privește viața numai din punctul de vedere al unui ego (egoism), ce nu trebuie confundat cu o conștiință a eului unei personalități.

Această primă formă proiectivă a gândirii copilului o putem dovedi prin anchete, observații și experimente.

Am spus că și prin observație se poate evidenția această fază a gândirii copilului, bazându-mă pe legile enunțate de autor în cartea citată; pe cari le înșir: 1. Visele, 2. legea participării, 3. cazurile de debilitate mintală, 4. confuzia imaginărilor cu realul, 6. noțiunea spațiului și cauzei.

Asupra acestei faze de gândire am de observat următoarele; din care se poate vedea confuzia imaginarului cu realul și celelalte legi enumerate mai sus.

Imi aduc aminte, că fratelui meu, când era mic, îi era grozav de urât și frică de o bătrână cerșetoare »Cioca«. După ce respectiva a murit, într'o seară când mă jucam cu el prin grădină, am glumit că vine »Cioca« și-l mânăncă. L'am lăsat jos acolo în grădină și am fugit înaintea lui până în curte, iar el după mine în sbierete și urlete, țipând la mine și după mama. Pe urmă, nu l-a mai putut nimeni determina să se ducă în grădină după apusul soarelui. Deși ziua nu-i era teamă. Deci vedea pericolul numai în noapte, pericol de altfel fizic și ireal. Într'o seară pe negândite l-am dus în grădină și l-am lăsat acolo. Dar s'a speriat tare, abia putând — din cauza emoției grozave — să fugă până înaintea casei. Din acel moment, a intrat așa de tare spaima în el, încât și noaptea când se visa, se ridica din pat și striga. Noi ne îngrozisem.

Dar, într'o zi venind o vecină la noi, i-a făcut observație, spunându-i că se râd oamenii de el, dacă mai face așa. Pe urmă l-a amenințat că nu mai vine pe la noi și nu-l mai iubește. Fratele ținea mult la ea, căci totdeauna îl trata cu ceva, și astfel din acel moment s'a debarasat de acel nărav, desigur printr'o *gândire sumară asupra faptului ce va decurge din nerespectarea celor ce-i cerea vecina*, adică din noua teamă că va pierde cadourile, ce le primia. Mai notez și faptul, că numai eu puteam să-l liniștesc când avea halucinațiunile și viziunile în vis. *Deci, el în actele lui reflexe, primele acte nervoase ale animalelor, afla de bine să juxtapună utilul și interesele fizice mai presus de orice*, chiar deasupra celor mai mari emotivități ale lui și afla de bine și judițios să-l apere *cel mai apropiat fizic al lui*, căci eu eram toată ziua cu el. Avea atunci vre-o 3—4 ani.

Deasemenea notez spaima fetiței mele de câini. Dela un început se temea — și chiar noaptea câteodată plângea, — când (în mintea ei) *își amintea prin vis de câini*. Ea apela la mine și imi cerea să bat câinele și să-l tai cu securea, căci așa ia spus tata odată, că nu mai sunt câini, că l-a tăiat cu securea și i-a aruncat în Mureș.

Fetița mea avea atunci 1 an și 7 luni. Deci, exemple tipice de gândire proectivă.

Însă cea mai bună dovadă a gândirii proective, este considerat visul. Se dă o importanță deosebită visului adulților în explicarea gândirii proiective la copil.

De altfel copiii nu se îndoiesc de fictivitatea viselor lor, ei cred, că ele se desfășoară în cameră înaintea ochilor lor, ca un film și nu în capul lor în conștiință.

Dar pentru a se vedea cât de mult se bazează pe acest fapt explicarea gândirii proiective, citez după d. C. Georgiade¹⁾.

Explicația asemănărilor citate sunt bazate pe ipoteza lui Piaget, care în analogia aceasta se rezimă (sprijinește) pe faptul „existenței unei continuități directe între reprezentările care se găsesc stratificate în subconștientul adulților sub forma reminiscențelor d.n. copilărie“, cari se manifestă în vis.

Însă după cum vedem, Piaget numai afirmă identitatea aceasta, ce constituie o ipoteză, care trebuie dovedită, căci el nu o dovedește.

Deliberând asupra acestei ipoteze, am observat că prin ea, se afirmă o identitate între reprezentările, infantile și reprezentările adulte din somn bineînțeles în conținut.

De aceea, am căutat să desleg această ipoteză, spre a o transforma pe baza argumentării prin experiment, în adevăr, adică să dovedesc afirmația identității reprezentărilor, de care m'am ocupat mai sus.

Cât privește rezultatul străduinții mele, a fost peste așteptări. De aceea m'am și decis să scot concluzia, în urma experimentelor ce le-am făcut asupra elevilor dela școala de aplicație de pe lângă școala normală de învățatori din Arad, în etate de 7—11 ani. Cum zic experimentele le-am încheiat cu deplin succes.

Iată în ce mi-a constatat experimentul.

Totuși înainte o mică explicație, o cred necesară. Deoarece e vorba de visul în somn al adulților și de gândirea primitivă a copiilor, e bine să ne amintim caracteristica acestor fenomene sufletești, cari au nota pronunțată de fantezie și deci se produc pe un plan al laturei ireale și imaginare a psihicului, legate bineînțeles de lucruri fizice reale și cunoscute de ei.

¹⁾ „Psihologia gândirii copilului“ pag. 52.

„Cele mai puternice argumente în favoarea gândirii proiective a copilului sunt visele nocturne ale adulților. În somn gândirea adultă regresează spre forme de mentalitate infantilă, părăsite de mult. Sunt anumite vise în care adulții se văd difuzați în spațiu și sunt spectatorii propriilor lor acțiuni. Cu alte cuvinte, ei asistă la obiectivarea și spațializarea propriilor conținuturi de conștiință, la dedublarea, multiplicarea și diviziunea propriului lor personaj în acțiuni complexe și polimorfe, urmărite cu indiferență, teamă sau groază de celalt dublu al personajului care doarme. În asemenea cazuri, conștiința adultă își contemplă defilarea propriei sale panorame dinamice, tot așa cum conștiința copilului, în stare de veghe în cursul stadiului proiectiv se reflectă spontan în oglinda lumii înconjurătoare.

Asemenea regresii adulte spre realismul obiectiv al mentalității copiilor, se mai întâlnesc și în unele cazuri de afecțiuni mintale, cum sunt cazurile de psihoză halucinatorie și confuzională. În aceste psihoze bolnavii spațializează imaginile evocate de automatismele mentale, de unde rezultă adevărate halucinațiuni“..

Bazat și pe faptul că, visul este un act reflex, cauzat din gândiri eronate și din cauze diferite și meschine în raport cu efectul lor, ca de exemplu: când piciorul ți-e afară de sub plapomă, visezi că ești desculț în zăpadă; sau te pișcă un purice și visezi că ești rănit de un glonte, sau mușcat de un câine etc. am căutat să văd și să constat că, dacă visul adultului e verosimil identic cu gândirea copilului din stadiul proectiv; atunci copilul la o excitație nervoasă sau mai binezis punere în funcție a unei sau tuturor facultăților psihice, pe cale negativă, doar cum zic printr'o excitație nervoasă psihică; atunci cu copiii se va întâmpla acelaș lucru, ca în cazul actelor reflexe din somn. adică ei își vor proiecta ca 'n vis, acele excitații. Lucrul a reușit. Copiii treji, i-am pus să viseze. Se pare curios, dar lucru e simplu.

Iată procedeul: în ora de memorizare am scos pe unul dintre cei mai buni elevi (I. Omescu) în fața clasei și l-am pus să declame frumos poezia „Cântec de leagăn” pe care o redau mai jos.

Celorlalți, le-am cerut să închidă ochii și să asculte poezia cu atenție și mare băgare de seamă.

După ce elevul Omescu a terminat cu declamarea poeziei, am cerut elevilor să-mi spună fiecare, ce au văzut ei, în timpul cât s'a declamat poezia. Unii au spus că au „văzut” alții că au văzut întocmai așa cum ar fi visat și nici unul afară de normalistul ce era de față, nu a spus că au auzit conținutul poeziei. Iată și rezultatul visului lor conștient sau experimentului, efectuat în luna Octomvrie 1934.

Dar înainte poezia :

„Cântec de leagăn”.

„Hai odor, hai păsărică,
 „Dormi, o, dormi fără de frică,
 „Să te alinte
 „Moș cuminte
 „Și să-ți cânte 'ncetinel:
 „Mugur, mugur, mugurel”...

„Ce tresari? Nu-i nime, nime..
 „Liniște și 'ntunecime..
 „Doar zefirul,
 „Musafirul
 „Cel săgalnic și pribeag”
 „A trecut pe lângă prag” ..

„Și a trimis o găză mică
 „Să-ți aduc'o scrisorică
 „Și să-ți spună
 „Noapte bună,
 „Că și ei, sătul de drum,
 „Merge să se culce — acum”...

Desigur poezia era învățată și explicată dinainte, deoarece o aveau lecție recapitulativă pentru ora aceasta, așa că elevilor nu le mai lipsea nici-o explicație nouă. *Deci putea da rezultat negativ experimentul meu, dacă gândirea copiilor, nu ar fi caracterizată prin proiectivismul, ce domină gândirea infantilă la etatea specificată mai sus (până la 12 ani).* Or, tocmai aci este eficacitatea rezultatului experimentului, la care fapt se adaugă și afirmația mea, că, declamarea cu voce tare de un copil și ascultarea poezie în liniște cu ochii închiși de ceilalți copii; fenomenul produce doar o excitație nervoasă în psihicul copiilor, *cari reacționează sufletește, după cum le dictează gândirea lor proiectivă și deci în urma acestora putem vedea clar, analogia preconizată ipotetic de Piaget, între reprezentările copiilor și acele adulte din somn; la care fapt adaug constatarea prin experimentul descris mai sus, și deci verificarea mea asupra identității acestui fenomen.*

Iată acum răspunsurile, rezultate din experimentul întreprins, pe clase.

În clasa I-a au fost prezenți, când s'a făcut experimentul 8 (opt) elevi și eleve, etatea 7—8 ani.

Gh. H. (băiat) în timpul declamării poeziei a văzut „o păpușe mică, ce dormea în leagăn. A mai văzut un câine mic (îl și arăta cu mâinile), care se uita de jos în sus la păpușe“.

S. U. (băiat), a văzut „numai roșu și stele prin roșată, — desigur a fost atent numai a ține cât mai închiși ochii, deci forțat — dar cu toate acestea a mai văzut o păpușe mică și o păsărică mică deasupra ei“.

V. I. (băiat) a văzut „o pisică fugind după o pasăre“.

A. S. (băiat) a văzut „o pisică dormind“

I. V. (băiat) a văzut „o casă și o fântână“.

T. M., A. C. (fată). *S.* toți de 7 ani, au văzut numai roșu.

Să trecem la clasa II a. Din această clasă au fost supuși experimentului 10 copii, fiecare având etatea de 8 ani.

M. O. (băiat) a văzut „pe Omescu (care declama poezia) într'o cameră cu jucării și se juca cu ele“.

M. Or. (băiat) a visat „o cameră în care era un leagăn și o femeie ce cânta. A auzit cum cânta, dar nu răspicat, ci buzele i le vedea cum le mișcă. Pe perete a văzut un gândac, care a căzut jos. A simțit că cineva suflă spre el, adică, că a bătut vântul“.

E. Ș. (fetiță) a văzut „o păsărică și a-auzit un cântec neclar (amestecat...)“

D. Șt. (fetiță) a auzit „că și acum ar fi cântat cineva un cântec de leagăn (să doarmă copilul)“.

V. R. (fetiță) a văzut „o găză, o scrisoare și o pasăre“.

S. B. (fetiță) a visat „că a fost o păsărea și ia spus un om, să doarmă fără frică, vedea cum mișca omul gura“.

I. D. (băiat) a văzut „cum cânta o mamă unui copil culcat în leagăn, care plângea“.

Gh. G. (băiat) a văzut „o mamă cum ședea în casă și avea un copil

în leagăn și-l legăna. Mama a ieșit afară, iar în casă era un om îmbrăcat în costum negru, avea ghețe negre și ciorapi scurți“.

L. C. (băiat) a văzut „parcă o mamă cum își adormea copilul și în pădure vedea păsărele cum adormeau pe copaci. A văzut și în curte cum stătea câinele de pază“.

V. M. (băiat) a visat „cum a adus păsărica scrisoarea la un om mare, în cioc, și o casă mare“.

F. T. (băiat) a visat „o roată ce se 'nvârtea. Vedea ceva învârtindu-se ca fumul și mirosea a fum de foc și tutun. S'a văzut el pe el dormind și atunci a simțit mirosul A mai văzut ceva, dar era numai acolo în gând în cap, era ceva dar nu știa ce... și nici nu-și poate explica. El mergea (când dormea) încet ca un tren“.

E semnificativ acest băiat, fiind singurul tip olfactiv care l-am întâlnit în experimentele mele, aceștia fiind rari; precum e interesant și felul cum se manifestă gândirea lui, de care chiar aminteste.

Dar să continuăm cu clasa III-a, copiii de 9—10 ani. La experiment au fost prezenți următorii:

A. Gr. (fetiță) a visat „o grădină și în mijloc un leagăn în care dormea un copil“.

V. N. (fetiță) a văzut „o casă mică și înlăuntru un leagăn în care era un copil pe care-l legăna mama sa, ce cânta (Nu se auzea numai se vedea cum își mișcă buzele). Copilul era cu biberonul în gură. Leagănul îl vedea legănându-se“.

B. N. (fetiță) a văzut „un șes frumos și acolo era un leagăn, în care era un copilaș, pe care-l legăna mama sa“.

A. L. (fetiță) a văzut „o casă mititică, în care era un leagăn, în care era un copilaș în haine roză, cu o sticlă cu lapte în gură. Mama sa îl legăna“.

P. A. (băiat) a văzut „o mamă care legăna un copil ce plângea. A văzut o găză mică aducând o scrisoare copilului, care se uita după ea și s'a speriat. Zefrirul l-a văzut în haine albastre ca cerul“.

I. C. (băiat) a văzut „o casă mică îngrădită cu gard. A mai văzut o femeie cu un copil mic în brațe, și un om intrând în casă“.

Gh. M. (băiat) a văzut „o casă, în care dormea un copilaș și o găză mică a adus o scrisoare“.

T. I. (băiat) a văzut „într'un leagăn un copilaș și un iepure a venit pe ușe și s'a ascuns sub pat. De acolo a sărit în pat și a dat copilașului scrisoarea“.

A. D. (băiat) a visat și a văzut „că a zburat în cer și acolo a văzut o sobă și stele ce sămăneau cu un urs și stafii. A văzut că cerul este numai nori, ca un fum“.

A. B. (băiat) a văzut „ceva alb și o linie mare orizontală și în mijloc o stea mare“...

C. C. (băiat) a văzut „musca (găza) din carte și un copilaș care plângea. Îl auzea plângând. A văzut și un cal (sărea și fugea)“.

P. W. (băiat) a văzut „o pădure mare și o căsuță mică în care era un copil mic, ce ținea degetul în gură (degetul mare). Iar o barză a venit și a adus în cioc o scrisoare și a dat-o copilașului“.

Gl. Gh. (băiat) „s'a văzut mare și că e inginer și a făcut un motor de

electricitate cum nu mai era în lume, cu care a putut să se urce în cer, unde a văzut pe Iisus Cristos ristignit pe cruce. Când a venit jos, a văzut pe soția lui în casă, dând mâncare copilului și o barză a pus în fereastră un alt copil, care era al doilea copil al lui“.

I. O. (băiat) a visat și văzut „că avea un copil de al lui și un înger care era deasupra lui în haine albastre și binecuvânta copilul. Iar el (Omeșcu) împreună cu Dumnezeu și Sf. Petru erau în aeroplanul lui ca un coș, sus, sus; pământul era mic ca o gură de călimară și apele erau ca ceva ce tremura (vrea să zică vibra sau ondula). Ei se urcau în sus, până au ajuns în rai. Dumnezeu atunci a pierit din față, precum și Sf. Petru, iar el ca un glonte a ajuns într'un minut pe pământ. În aier se legăna cu aeroplanul foarte plăcut“. Iată rezultatul și dela clasa IV-a. A fost prezenți la experiment 14 copii în etatea de 10—11 ani

I. Șt. (băiat) de 11 ani a văzut „cum a inventat o barcă cu motor, în care a trecut până în America, unde a văzut o grădină mare și în ea un leagăn, în care era un copil mic, care plângea“...

Intrucât toate celelalte răspunsuri ale celorlalți copii de clasa IV se aseamănă cu cele redată până aci, în continuare voi da răspunsurile restului copiilor din clasa IV-a, la experimentul întreprins la fel, însă, asupra poeziei „pastel“ de V. Alexandri, „Sfârșit de toamnă“. Notez că și la acest experiment rezultatul e asemănător la ambele clase.

P. C. (băiat) „a văzut întuneric“... atât numai.

L. E. (băiat) a visat „cum sburau cocorii în șiruri iar copilașii priveau la ei și întrebau pe mamele lor unde se duc“. A mai văzut „cum „cade“ bruma și copiii cer săniuța“, precum și „cum ninge, iar oamenii săraci se vâitau că n'au ce mânca“.

I. N. (băiat) a visat că „atunci când a fost de 25 ani a inventat o rachetă — de care n'a mai fost pe lume — și a sburat cu ea în steaua Mars (Martie). Acolo a găsit 3 palate de cristal, în primul a văzut 3 duhuri rele, în al doilea șase, în al 3-lea 12; cari s'au trezit când a intrat el în castel și l-au prins, bângându-l la închisoare, dar prin vicleșug a reușit să iasă din închisoare, iar cu racheta a sburat pe pământ și cu ajutorul alor niște soldați viteji, a prins duhurile rele, le-a omorât și le-a așezat în muzeu la București.

R. M. (băiat) a văzut „o pădure cu frunze îngălbenite, cari cădeau jos în noroi și cocori, rândunele și alte păsări sburau spre țările calde. Corbiți croncăneau prin văzduh“...

H. L. (fetiță) a văzut „o grădină mare de flori și copiii se jacau, iar ea se plimba. Deodată a început ploaia și vântul, însă ea se plimba mai departe pe stradă, unde văzu un câine mare de care s'a speriat și a fugit acasă. Pe urmă o clipă s'a făcut senin și iarăși a văzut grădina cu cei doi copii“.

R. Șt. (băiat) a văzut „mai mulți copaci, cărduri de cocoare și niște balauri cari căscau gura, iar luna era ca un fier ruginit“.

C. N. (băiat) a văzut „cârduri de cocoare și nori ce se ridicau spre cer. Crivățul a venit pe vânt călare, iar omul necăjit s'a apropiat de foc“.

N. I. (băiat) a văzut „cocori și frunze îngălbenite. El se ducea cu trăsura și deodată a început să cadă repede zăpada, iar oamenii cari mergeau pe stradă, alunecau și cădeau. El era într'un sat“...

T. A. (fetiță) a văzut că „era într'un sat cu multe case. Pe sus treceau cârduri de corbi, berze și rândunele. In case oamenii erau pe lângă foc. Iar caii îi auzea cum nechiază, deasemenea auzea croncănitul corbilor și ciripitul rândunelelor“.

C. K. (băiat) a visat „că el cu soția lui a adormit pe iarbă. Dar, deodată se trezesc în cloc la 2 berze ce sburau sus în aer și i-au dus până în cer la Dumnezeu, Iisus întrebându-i dacă sunt oameni răi“ ..

A. M. (băiat) a văzut „cum l'au dus cocorii sus în aer, până în Africa. Când a venit înapoi, era un vânt foarte mare, iar tatăl său l'a văzut pe gânduri“ ..

K. K. (băiat) a văzut „cum pleacă berzele și un lac cu găște“. A mai văzut „cum cade zăpada, iar copiii se jucau în zăpadă și mergeau la patinaj“ ..

G. M. (băiat) a văzut „că paserile călătoare pleacă. Frunzele cad Ziua scade. Cerul e noros și șueră vântul“. Desigur, acest copil am observat și la lecții, precum și cu ocazia altor experimente, că are o gândire destul de dezvoltată

Exemplele de sus sunt redată în cuvintele copiilor și în legătura ideilor spuse și scrise de ei în urma experimentului.

Or, observând rezultatul, putem vedea că în mintea lor, copiii dispun de o gândire, care e destul de visătoare, întocmai ca visurile adultului, de multeori adultul visând că zboară (în somn). Dar lucru acesta se întâmplă cu copiii nu numai în somn, ci și când sunt „pe gânduri“ treji. De câteori nu auzi pe copil propunându-și fel de fel de planuri fantastice. Adultul zboară în somn, în vis, dar copiii am văzut, zboară și când sunt pe gânduri sau puși pe gânduri.

Desigur, acest fapt până la o etate care nu poate fi fixată, deoarece la unii stadiul proiectiv al gândirii se manifestă și după 12 ani, la alții numai până la 11 ani. E semnificativ, rezultatul ce se obține cu acest experiment la copiii mari de cl. V-VII-a primară sau curs secundar. Aceștia deja dau răspunsuri de conținut al poeziei, nu se leagă de scheme, obiecte sau figuri etc. din poezie și nici nu mai visează.

De exemplu normalişti care au fost la mine în clasă când am făcut experimentul, au auzit întreg cuprinsul poeziilor citate. Acest fapt mi-a fost relatat și de D-na Debreșini dela șc. No. 12 din Arad, care în urma conferinței mele asupra „Gândirii copilului“, a întreprins experimentul meu la clasele Dsale de curs supraprimar, care a dat un rezultat identic cu cel expus de mine referitor la normalişti.

Deci, putem trece la concluzia finală a acestui capitol de gândire infantilă și putem spune că: *tot ce au văzut sau au „visat“ copiii, au fost sub formă de proiecție, ca într'un film departe de adevărul, conținutul și ideile poeziei. Așa că este o reală și plastică dovadă de gândire proiectivă. Unii chiar s'au văzut ingineri etc. și nu trebuie să uităm că erau neadormiți și conștienți toți copiii.* De altfel experimentul se

poate utiliza și pentru determinarea spiritului copiilor, precum și a imaginației lor, etc. Pentru unii experimentul fiind și un prognostic al viitorului lor; adică indicația, în cotro vor apuca pe calea vieții, în visul lor vorbind vocația și gândirea lor de ce vreau sau au, să devină și să ajungă în viața lor... Deci este și un indiciu de aptitudini, profesie etc.

Acest stadiu proiectiv al gândirii infantile se mai caracterizează și prin animismul și egoismul gândirii copilului despre care vom vorbi altădată.

File rupte.

„Viitorul și trecutul sunt a filei două fețe“

(Eminescu)

De atunci s'au strecurat în neant peste patru decenii.

Momentele petrecute pe băncile școlii comparate cu intervalul de timp ce s'a succedat ulterior în viață, apar ca un paradox: cu cât ne îndepărtăm mai mult de acele clipe, cu atât ele devin mai fascinante lăsându-ne în suflet o adâncă reverie cu noianul de amintiri duioase, iar viața ulterioară reală și liberă... chiar invers.

Noima paradoxului se explică de sine, acolo ne preocupa numai grija de studiu cu variantele ei, prietenii și hazuri ale semenilor, dincoace realitatea obsedată de o mulțime de griji inerente vieții pământești. Așa se aflau între noi filatelii fervenți, chiromanți iscusiți și astrologi »sui generis«. Apropos: chiromantul Forton cu o săptămână înainte mi-a profetit obținerea unei »secunde« (notă rea), ceea ce s'a și întâmplat, cu adausul, că aceasta secundă, a fost prima și ultima în anii mei de preparandie.

Am prins minte, iar chiromantul meu n'a mai nimerit-o!

Pare că cetesc și recetesc ca într'un tablou sinoptic și că văd prezentându-se persoane și fapte caleidoscopice vrednice de acel trecut duios și radios.

Figuri marcante mi-se năzăresc din acel trecut îndepărtat, cari prin munca lor asiduă au alimentat neîncetat — ca adinioară vestalinele Romei — focul sacru al iubirei de Neam și cultură românească.

Unul — profesor de pie memorie — *Teodor Ceonțea* al cărui fizic și prezență îi insufla respect. Toți preparanzii îi purtam frica, deși frica noastră nu era întemelată, căci el a fost un suflet ales și nobil, ceea ce se adevăra întotdeauna cu finea anului școlar la stabilirea notelor.

A fost neîntrecut în modul de predare la materiile sale; matematica, geografia și istoria.

Îmi aduc bine aminte, când odată la ora de istorie a semnalat raportul neamical, ce domina între principii (voievoz) români din secolul al IX : Gelu (în Ardealul propriu), Claudiu (în Bănat) și Mariot (în ținutul de pe lângă Crișuri) — concludând, că aceasta disarmonie — în partea cea mai mare — a fost cauza ocupării atât de ușor de către Unguri a acestor ținuturi românești.

Natural noi (elevii) atunci făceam deducții și credeam, că dacă acești voievozi români erau solidari în conducere, pe aici de mult era fără românească și nu ungresească !.. Pium desiderium !..

Dr. Petru Pipoș, — profesorul de elită — a fost individualitatea cea mai competentă în științele pedagogice la Românii din Ardeal.

La dânsul nu exista elev slab.

Toți »secundașii« tot mereu erau provocați pentru răspuns, până când își corectau secunda. Dr. Pripoș a fost o fire blândă, modestă și absolut dreaptă, cu toți elevii săi.

Aci nu pot trece cu vederea, a nu releva un episod (hazliu) petrecut între numitul profesor și un elev.

Pururea nepregătit la lecții era Paul. Aveam ora din Istoria pedagogiei despre principiile pedagogice ale filozofului grec Platon. Paul provocat să răspundă începe : „Spalato.. Spalato* a fost...” Dr. Pipoș observându-i superficialitatea, îi și zise „Spală te la loc pros...le !”

De aci încolo, Paul a devenit ceva mai serios, mai ales că posnașul Spătariu — cu ghidușile lui — adesea îi trăgea chiulul pe tema acesta.

Profesorii : Teodor Ceontea și Dr. Petru Pipoș au fost titantcii pilastri ai preparandiei române din Arad.

Memoria lor va dăinui vecinic între noi.

Un popor trăiește prin trecutul său is'oric, dar numai atunci când acel trecut face parte vie din conștiința respectivului popor.

Dacă vom urmări firul istoriei noastre naționale, vom constata nu odată, că adevărul semnalat în șirele de mai sus, s'a confirmat în diferite epoce la poporul nostru, natural ca o reacțiune a opresorilor lui seculari.

Horia și Iancu nemai putând tolera cătușele Ungurilor au reacționat cu vehemență în numele poporului roman pretinzând drepturi și egalitate.

Ei dinăinte au știut, că se expun la un mare pericol, dar lupta începută au dus-o până la sfârșit pentru-că, conștiința atavică a Neamului așa îl-a dictat.

*) Elevul P. în nepăsarea sa a confundat pe Plato cu numele orașelului Spalato (Dalmația), care cam seamănă în pronunțare cu cel dintâiu.

O consecință naturală a acestor frământări a fost și „Epoca Memorandului“ de pe la 1891-2.

Care „preparand“ (normalist) ori teolog dela Seminar din acel an nu-și aduce aminte, de agitația ce domina între noi atunci când Ungurii (din Arad) înțepați de pretenziunile drepte și adevărate cuprinse în acel Memorand, și lansat între elevi de un profesor, ca o răzbunare au invadat strada ce conducea la Seminar amenințând în mod sălbatic acest tocular de cultură românească.

Noi preparanzii și teologii am și ripostat acestui atac, cu vârf și îndesat. Li-am trimis ca „don“ niște „petricele“ proporționate în cuant cu volumul de capacitate al saltelelor noastre folosite de data aceasta ca un fel de ascenzoriu !....

Acest „don“ potera aglomerată nu l-a primit bucuros, deși noi l-am oferit din belșug !..

Ne-au și pomenit, — cari mai trăiesc din ei — poate și azi !

Sufletul acestei mișcări de „român intransigent“ — în cauza vivificației, agitației memorandiste a fost profesor de teologie (dela acel Seminar) : Vasilie Mangra, care în acel timp a fost privit ca un „idol“ al Românilor ardeleni.

Durere însă, căci mai târziu Mangra renegându-și principiile de politică românească, a devenit cel mai odios român în fața Națiunii stigmatizat fiind — cu drept cuvânt — de un trădător. Nemezis l-a și ajuns chiar când s'a avântat la apogeu : sucombând fără veste. Osemintele lui Mangra zac în pământ străin, departe de poporul, care odată atâta l-a iubit și adorat.

Perzecuțiile frunțașilor român : Aurel C. Popoviciu, Dr. I. Rațiu, M. Veliciu etc. în nex cu Memorandul cuprins de Curtea imperială din Viena sunt bine cunoscute.

Aci involuntar mă gândesc :

Ce fericit putea muri distinsul scriitor popular Ioan Slavici, dacă dânsul întrevedea la timp (în Epoca Memorandului), că salvarea poporului român nu se mai poate aștepta dela Habsburgi.

În acest caz scăpa de a fi considerat de opinia publică românească (în cursul și după războiul de întregire) ca un trădător.

Acestea svârcoliri și dureri în vieța poporului român au fost niște etape de reculegere și cimentare a conștiinței naționale întru realizarea disciplinei libertăți (visul de secol) pe vechile plaiuri ale Daciei.

Cu acest foc al dragostei de Neam am părăsit Seminarul, muncind, luptând, ca dascăl român confesional în butul tuturor vicisitudinilor timpului nefast, până la sfârșit; fără a ne lăsa tentați de a trece la școala

maghiară de stat, pe lângă toate că acolo se mânca „pâine albă“, iar nu „mălaiu“ ca la — confesie!

Tinerii de eri: — veteranii de azi — aruncați o privire retrospectivă în trecutul vostru de activitate dăscălească din vremuri de amar și sbucium — și veți afla și clipe de satisfacție și mângâiere sufletească pe cari posteritatea de epigoni, vi-le vor oferi *poate*, după ce voi de mult veți fi trecut în regiunile eterate ale — neantului.

Ioan Crișanu
inv. dir. pens.

Cărți

G. Georgiade: Psihologia gândirii copilului. (1934 Societatea Română de Filozofie București)

Prin dezvoltarea tezei filozofice: „l'homme est bon de la nature“, Rousseau a descoperit copilul real, altul decât acel „homunculus“ cunoscut prin prisma teleiomorfică. Psihologia dezvoltată multe secole sub auspiciile tezismului filozofic, prin influența suferită în urma operei lui Rousseau precum și de realismul științelor biologice, primi o orientare autentică îndreptându și nouile metode de investigațiune spre explicarea manifestărilor sufletești în condițiile naturale, iar nu artificiale.

Viața sufletească a copilului a început să fie explorată din ce în ce cu mai multă aviditate științifică.

Numeroase studii s'au făcut asupra diferitelor funcțiuni sufletești. O adevărată monografie asupra „psihologiei gândirii copilului“ este și studiul D lui C. Georgiade. Funcțiunea gândirii este studiată dela primele ei licăriri și până la maturitate, când se confundă cu gândirea logică, obiectivă, socială. Strânsa dependență a oricărei s:anței de viață sufletească de dezvoltare fiziologică și anatomică a organismului, este exemplificată cu prisosință, pentru a evidenția momentul de apariție al gândirii la copil, și apoi a induce din observația legii, care se poate extinde, și asupra dezvoltării gândirii, în tot decursul procesului de maturizare. Viața sensitivă are prioritate în apariție, față de procesele psihice și legea organică, ce vegheză, ca sensibilitatea primitivă, interceptivă, și proprioceptivă, să evolueze spre formele obiective și definite ale sensibilității exteroceptive, cari se găsesc la baza evoluției gândirii, ce se realizează printr'o trecere dela formele subiective, afective și nedefinite, la forme intermediare și forme obiective ale gândirii socializate de mai târziu“. În decursul eficienței ei, gândirea trece prin diferite stadii cari se suprapun neeliminându-se complet unele pe altele.

Cea mai primitivă formă de gândire a copilului este gândirea motorie, deoarece se confundă cu mișcările și stitudinile corpului. Pe urmă copilul cunoscând lumea exterioară prin mișcările mâinilor și a corpului, gândirea lui se difuzează în lucrurile din mediul ambiant, trăind într'o aderență continuă cu obiectele reale și concrete, proiectând atributele propriei sale conștiințe asupra lucrurilor exterioare. Gândirea copilului persistă mult timp în această fază care se numește „stadiu proiectiv“, deoarece

el nu-și poate manipula procesele conștiinței pe alt plan mintal, decât numai pe planul realității concrete. Gândirea proiectivă va avea un profund caracter animist, prin însuflețirea fenomenelor și obiectelor în mișcare, tendință caracterizată printr'un „vitalism cosmic”, copilul atribuind lucrurilor, propriile lui conținuturi cognitive și afective, el judecându-le pe toate după un caracter finalist, adică le însușește cu anumite intenții de a-i servi. Caracterele aceste primitive ale gândirii copilului motorie, proiective, animiste, finaliste, și magice; evidențiază și întipăresc profund o mentalitate a copilului radical diferențiată de a adultului anume: „egocentrismul”. În decursul predominării acestui stadiu egocentric, în gândirea copilului prin caracterul proiectiv, animist, impregnat de tendința finalistă, de a judeca lucrurile prin propria sa viziune, gândirea sa rămâne închisă în formula strâmtă a „subiectivismului. Această gândire egocentrică are caracterul opus gândirii logice sociale, nepermițându-i o adaptare gândirii colective. Fiind egocentric, copilul gândește și sincretic, deoarece neanalizând el creiază raporturi neobiective, după propriile sale vederi, pe baza unor scheme globale lipsit de-o viață memorială și reprezentativă — deoarece lucrează cu datele experienței imediate — el nu poate efectua decât o gândire dominată de caracterele amintite. Din cauza nedesvoltării centrilor frontali, atenția lui este fugitivă și instabilă, dominată de stimuli prezenți ai câmpului perceptiv. Nedesfășurându-se gândirea lui pe planul reprezentativ, se explică persistența obsedantă a unei imagini în procesul gândirii, adică fenomenul perseverării. Gândirea primitivă a copilului fiind realistă, aderentă și nedisociată de lucrurile exterioare, confundându-se cu realitatea ambiantă, înțelegerea noțiunilor de timp, spațiu și cauză — care presupune existența conștiinței diferențiate de obiectele spațiu lui, este imposibilă. Prima tensiune a conștiinței, sau acea „prise de conscience” „de care vorbește Claparède” se naște din desacordul dintre percepțiile copilului și obiectele externe, datorit fiind fenomenelor de perseverare și de anticipare. Din această tensiune psihică ia naștere atitudinea interogativă a copilului, gândirea explicativă nefiind posibilă. Desvoltarea conștiinței de sine este târzie fiind posterioară diferenței de „eu” și „non eu”, care nu se poate produce cât timp trăiește într-o comunune spirituală cu obiectele mediului și este stăpânit de tendința de materializare a fenomenelor psihice. Neaparita conștiinței de sine justifică formele primitive ale gândirii copilului. Există o analogie constatată între gândirea copilului și cea animală, ambele petrecându-se pe planul experienței imediate. Atât în procesul înțelegerii cât și al gândirii, rolul limbajului este un mijloc de desvoltare. De o gândire pur logică, nu se poate vorbi la copil, procesul de denivelaj existent în gândirea lui, o neagă. Formele gândirii logice — gândirea conceptuală, prin judecăți și prin raționamente — sunt în față. Conceptele lui sunt reprezentări schematice între intuiție și concept. Proprietatea unui cuvânt o transferă asupra altor obiecte, pentru care n'are cuvânt, pe baza unor caractere vagi înrudite, operând cu o pseudo-generalizare. Judecățile sunt asertorice. Copilul este lipsit de judecăți de relație, din cauza egocentrismului său excentric. Deasemenea din cauza autismului, generalul și universalul este inexistent în gândirea copilului, la început. Forma de raționament la copil este transductiv, care procedează dela particular la particular. Este raționamentul intermediar între cel inductiv și deductiv. Prin influența mediului fizic și social și a factorului neurobiologic, gândirea lui egocentrică, se purifică, socializându-se cu timpul. Toate formele de gândire studiate, sunt studii în procesul de desvoltare a gândirii, care evoluează din primitivitate, transformându se în gândirea socială obiectivă. Autorul acestei monografii, studiind și factorii hotărâtori în procesul desvoltării acestei funcțiuni, trecând în revistă pe cel datorit mediului fizic, susținut de Spearman iar cel social de Piaget,

reabilitează în adevăratul său rol, factorul neurobiologic căruia i-se datorește procesul maturizării. Bogăția materialului adus în discuție de d. C. Georgiade și tratat cu sobrietatea științifică, a destinat lucrarea a fi unică în felul ei, în literatura psihologiei infantile românești, ridicându-o la dreapta ei valoare teoretică.

P. Șerban

Versuri.

Ion Mara Craiova, 1935.

Versurile D-lui Ion Mara formează conținutul unuia din numerele bibliotecii „Pământ și suflet oltenesc” dela Craiova. Publicația olteană nu-și putea justifica mai frumos numele și — de sigur, — scopurile propuse la întemeierea ei, decât editând această mică plachetă. Într’adevăr, ca oltean (născut în Gorj, stabilit în Ineu, Arad, ca învățător), cât și prin poezia sa, autorul este un autentic reprezentant al pământului și sufletului oltenesc. Pentru aceste aspecte de viață românească vorbesc versurile sale, tâlmăcind pe planul artistic mare parte din ceea ce formează nota distinctivă a acestei provincii

D. Ion Mara este sufletește un rural și elementele care stau la baza inspirației sale sunt ale peisagiului rustic: natura și omul se găvesc în mai toate bucățile din culegerea de față. Trăindu-și anii copilăriei în orizontul rural, impresiile cele mai puternice de acolo îi vin, izverînd din amănuntul primitiv și pitoresc al vieții țărănești:

„Am răsărit în bătătura tatii,
printre copiii lui, vițaii lui”. (Am răsărit).

Impins de vântul soartei să-și poarte pașii prin alte locuri, poetul își apropie plaiurile copilăriei cotelplându-le și le proiectează apoi în imagini vii și viguroase, fremătînd de chemări nostalgice. Caracteristice din acest punct de vedere sunt versurile din „Scrisoare”.

„De strășinitele cășii mi-e dor,
de umbra merilor,
de cămașa cu răuri, rămasă nepurtată”

„Aș vrea să mă văd în bătătura cășii,
de-aș ști, că mănînc mămăligă rece c’o ceapă spartă...
Ce de gânduri, ce de gânduri, duc la noi la poartă!”..

Toate gândurile sale, — „ce de gânduri:” — duc spre pământul natal. Tot ce este emoțiune actuală a poetului naște din prezența neîntreruptă a imaginilor unei lumi, de care s’a îndepărtat. Suportul vieții sale sufletești este în contactul cu ținutul geografic al părinților și acolo nu se oprește atât la ceea ce este actual, ci gândul îi zboară spre trecut, într’o strînsă comuniune cu strămoșii. Poetul se simte urmașul unor oameni, de cari-l leagă fibrele tradiției și în numele lor vorbește celor de astăzi:

„Între răscuriuri,
Până mai anu’
Era vatra unde bunicul Sandu Geamănu
Dură bordeiul, când în țară,
Se năpustise Turcu iară”..

(Unde a fost bordeiul).

Bordeiul și ce a mai rămas dela bunicul îi vorbește de vremuri trecute, frământate de oameni dârzi și simpli în atitudinea lor eroică în fața unei vieți de bejenie. Figuri de baladă, ceva rupt din epopeea neamului nostru, intens trăită de olteni. Astfel, în mijlocul naturii schițată sumar, în linii aruncate par'că în grabă, fără preocupare de contur și efect, dar atât de sugestive în capacitatea lor de evocare, se ridică figura omului, privită, iarăși, nu atât sub unghiul contemporaneității, cât în profilul redat de baladele trecutului. Pandurul cântă:

„Sunt vânjos ca trunchiul omului,
și mi se rup strejile năvodului,
inimii, de dârzenia sufletului“.

.....

„Ca potecile mă răspândesc,
ca lumina mă topesc,
ca pogoanele mă dăruiesc
drumului,
dorului,
câmpului“.

(Cântec de pandur).

Acesta este sufletul oltenesc: vigoare, voință, hotărîre, cari covârșesc toată bogăția de emoțiuni. Elanul de înfrățire cu natura, de confundare totală în elementele ei, este temperat și dominat de încruntarea vrierilor conștiente cari duc la realizarea faptelor:

„Dreava sufletului mi-o încovoae vrierile“.

Dela nostalgia peisagiului rural și mărturisirea afinităților cu glia și tradiția strămoșilor, poetul încearcă restabilirea echilibrului său, revenind la casa părintească. Cel ce a cunoscut amarul rădăcirilor prin lumea orașelor spre care-l împinsese revolta și exaltarea tinerească, se întoarce cuminiț. Avem localizarea fiului risipitor din Evanghelie:

„Tată,
lasă-mă să-ți intru pe poartă,
cum lași vacile,
că ți-oi munci toate pogoanele,
ți-oi curăți de mărăcini sodoamele
și-o să fiu polată
de bunătate, tată...“

(Vin acasă).

Impăcat cu sine și liniștit, poetul va înălța smerita rugăciune (Rugăctune), în tremurarea căreia va actualiza pentru satul său legendele populare cu Dumnezeu și sf. Petru, călători printre țărani drept-credincioși, ospitalieri și miloși. Sau va iscodi motive populare împletite din credințe și superstiții locale cari oglindesc, în cadrul geografic, peisagiul sufleteasc al elementului uman (Fântână părăsită).

Acestea sunt limitele cari cuprind inspirația D lui Mara. Rurală prin esență, ceea ce face farmecul poeziei sale este sinceritatea, atât față cu fondul de sentimente

exprimate cât și față cu expresia formală a vocabularului și imaginilor. Nu există poză în atitudine, nici fanfaronadă. Totul este de un firesc aproape primitiv. Primitivismul acesta conduce pe poet spre cuvântul proaspăt și bogat în rezonanțe, realizând o deplină unitate între conținut și prezentarea lui.

M. Păun.

ASOCIAȚIA ÎNVĂȚĂTORILOR DIN JUDEȚUL ARAD.

Nr. 67/935.

Domnule Director,

Vă rugăm să binevoiți a publica în revista „Școala Vremii” cele de mai jos.

Domnul Profesor Ioan Lipovan a binevoit a-și lua angajamentul de a forma, instrui și a conduce corul învățătorilor din orașul și județul Arad, care cor, ar urma să facă turnee pentru cunoașterea țării și eventual și a altor țări vecine.

Rugăm, pe Domnii colegi din orașul și județul Arad, cari doresc să ia parte la acest cor, să binevoiască a ne anunța de urgență, spre a putea lua măsurile necesare, pentru începerea instruirii corului.

Arad, 2 Martie 1935.

Președinte,
Dimitrie Boariu.

Secretar;
R. Furdui.

COMUNICĂRI OFICIALE

Revizoratul școlar recomandă învățătorilor și mai ales pentru bibliotecile școlare următoarele lucrări ale P. S. S. Părintelui Episcop de Arad Dr. Grigorie Gh. Comșa: 1. *Tineretul României* Lei 75; 2. *Scrisori către învățători* Lei 10; 3. *Părinții mei* Lei 30; 4. *Icoana familiei creștine*

Min. Instr. Nr. 24903 și 20117 din 1935 recomandă învățătorilor lucrarea D-lui Marin Biciulescu: *Desemnul și modelajul la copii* Nr. Revizoratului 1191 și 1719—935.

Min. Instr. Nr. 38052—935 Ordonă serbarea zilei: „Sădirea pomilor” a cărei dată se va stabili, pe o zi potrivită pentru fiecare localitate, împreună cu celelalte autorități. Or. Revizoratului 1720 din 935

Min. Instr. Nr. 35444 îndrumă întreg corpul didactic ca să respecte și să primească și nici de cum să nu oprească Salutul străjeresc, care este cu bratul întins, însoțit de cuvântul „sănătate” și care e obligator, conform reg. O. E. F. R. publicat în Mon. Of Nr. 272 din 24 XI—934, pentru toți străjerii Nr. Revizoratului 1438 din 1935.

an.

Rich. Linton Jackson Culver

Amal

